

27 SEP 2022

Doe jij het al?

Doe jij het al? Bewust inclusief werken zodat de volgende generatie met een open blik naar de samenleving kijkt? Weet je wat inclusief werken eigenlijk inhoudt en waarom het zo belangrijk is voor de ontwikkeling van kinderen? En hoe je het pedagogisch beleid ermee kunt verrijken? We praten erover met Christel Eijkholt, die onlangs promoveerde op dit onderwerp.

© Rozan Korevaar

Inclusiviteit in de kinderopvang wordt vaak verward met diversiteit. Er is dan ook overlap tussen die twee. Diversiteit gaat over alle mensen die er in de wereld zijn en die mix van verschillen. Inclusiviteit gaat vooral over hoe je omgaat met die diversiteit. Het gaat dus verder dan verschillende culturele en sociale achtergronden, normen en waarden. Belangrijke onderdelen van

inclusief werken zijn thema's als kinderrechten, kinderopvang en empowerment (zelf beslissingen nemen en de regie nemen).

Onderzoeker Christel Eijkholt promoveerde dit voorjaar aan de Universiteit Utrecht op dit onderwerp. Ze onderzocht hoe kinderrechten en burgerschap verweven zijn in het pedagogisch beleid van kinderopvang en voor- en naschoolse opvang. Haar conclusie: er is nog heel veel winst te behalen! Christel pleit dan ook voor vernieuwing en uitbreiding van pedagogische kwaliteitsconcepten in de kinderopvang. Als het aan haar ligt wordt het kind daarin meer gezien als competent burger, met recht op inspraak en sociale verantwoordelijkheden.

Dat is een hele mond vol. Wat bedoel je daar precies mee?

'Uit mijn onderzoek blijkt dat in wetgeving en in beleidskaders van de kinderopvang relatief weinig aandacht is voor inclusiviteit. Terwijl de wil er wel is. Natuurlijk gebeuren er al veel goede dingen op het gebied van inclusief werken, alleen nog te weinig bewust en structureel. Inclusiviteit zit nog niet in ons bloed, zeg maar. Hartstikke jammer, want je kunt het ontzettend goed inzetten om verschillen tussen mensen te overbruggen. En het is gewoon niet genoeg om een speel-leeromgeving aan te bieden met poppen met verschillende huidskleuren. Of met boekjes over diverse culturen en gezinsvormen. Inclusiviteit is meer dan dat. Het gaat erom dat iedereen zich welkom voelt en zichzelf mag zijn. Dat doe je door oprecht te laten merken dat alle kinderen erbij horen. Door open te staan voor (cultuur)verschillen. Door kinderen te zien zoals ze zijn: met hun beperkingen, bagage en afkomst.

'Inclusiviteit geeft kinderen vleugels om zich optimaal te ontwikkelen'

En door hun mening serieus te nemen. Maar ook door de rol van de gemeenschap mee te nemen, bijvoorbeeld door de ouders en de wijk erbij te betrekken. Wat mij betreft mogen kinderopvang en empowerment een veel grotere en urgentere rol gaan spelen in de opvoeding en

ontwikkeling van kinderen. Dat draagt bij aan hun identiteitsvorming En het geeft kinderen vleugels om zich optimaal te ontwikkelen. Het zijn de pijlers die de kwaliteit van opvang kunnen verbeteren.'

Je zegt dus dat de opvang beter wordt door kinderopparticipatie. Leg eens uit?

'Om te beginnen hebben kinderen gewoon recht op hun eigen mening. Dat staat in het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Maar het is meer dan dat. Als kinderen inspraak en invloed kunnen hebben op het reilen en zeilen van de kinderopvang, zijn ze een zeer waardevolle informatiebron voor jou en je collega's. Door kinderen te betrekken bij beslissingen, ze te laten meepraten, meedenken en meedoen, kun je de pedagogische kwaliteit van de opvang verbeteren. Als je direct informatie ophaalt bij de kinderen weet je als pedagogisch medewerker wat hun interesses, behoeftes, wensen en ideeën zijn.

'Ook jonge kinderen zien verschillen onderling heus wel, maar ze hangen er nog geen waardeoordeel aan'

Daar kun je dan actief en bewust op inspelen. En dit zelfs verankeren in je beleid. Zo sluit je nog beter aan bij de belevingswereld van kinderen. Dit kan al prima vanaf een jaar of twee, ook bij niet-talige kinderen. Voor kinderen betekent hun eigen mening geven, dat ze zich gehoord en gezien voelen. Dat heeft een positieve uitwerking op hun identiteit. Die identiteit is weer belangrijk voor het zelfvertrouwen: het kind voelt dat het ertoe doet.'

Hoe pak je het in de praktijk aan?

'Kinderparticipatie kun je op honderd-en-een manieren inzetten natuurlijk. Waar het vooral om gaat, is dat je bewust ergens voor kiest. En dat je die bewuste keuze uitwerkt in je visie en beleid. Zo kun je de pedagogische kwaliteit van je kinderdagverblijf verbeteren. Een speelse vorm is bijvoorbeeld om kinderen een rondleiding te laten geven door het pand. Dan vertellen ze uit zichzelf of met hulp van jouw vragen wat ze leuk en

minder prettig vinden. Hier kun jij in je beleid op inspelen. Of knoop een gesprekje aan als een kind (buiten)speelt, tekent of knutselt en haak in op wat een kind doet. Stel open vragen, dan kom je het meest te weten. Door aandacht te besteden aan de groepsidentiteit overbrug je verschillen tussen kinderen. Je kunt bijvoorbeeld met alle kinderen een groepsboek maken. Ieder kind krijgt zijn eigen bladzijde – met een foto, tekening en/of een verhaaltje – ook kinderen die op een later moment instromen. Dit versterkt continu het ‘wij-gevoel’ en de individuele identiteit. Die saamhorigheid draagt eraan bij dat kinderen zich bij elkaar betrokken en gelijkwaardig voelen.’

Zo versterk je de autonomie van het kind, maar versterk je ook gezamenlijke groepsprocessen en daarmee de inclusiviteit?

‘Juist! Het is ontzettend belangrijk dat kinderen de kans krijgen zich te ontpoppen tot autonome wezens, maar wel in relatie tot de omgeving. De groep, de wijk, de samenleving. Als kinderen van jongs af aan ervaren dat er heel veel soorten verschillen (mogen) zijn, dat iedereen meetelt in al zijn eigenheid en diversiteit, dan leren ze dat verschillen normaal zijn. Want ook jonge kinderen zien verschillen onderling heus wel, maar ze hangen er nog geen waardeoordeel aan. Als je er met kinderen over praat en ze leert verschillen te benoemen, dan groeit het vermogen om van perspectief te wisselen. Bovendien kunnen ze zich beter in elkaar inleven en leren ze zichzelf onderscheiden van anderen. Leidt een verschil van mening tot conflict of ruzie? Profiteer ervan! Het is een prachtkans om samen in gesprek te gaan en elkaars behoeften te leren kennen. Grijp dus niet te snel in. Beter is het om zo’n conflict te begeleiden. Geef kinderen verantwoordelijkheid en laat ze elkaars perspectief ontdekken, zodat ze gezamenlijk tot een oplossing kunnen komen. Zo bouw je mee aan een meer open houding en raken kinderen eraan gewend dat verschillen tussen mensen er nu eenmaal bij horen.’

Je concludeert in je proefschrift dat directe participatie bijdraagt aan het welbevinden en betrokkenheid van kinderen, aan het gevoel van verbondenheid en inclusie. Wat kun je als pm'er nog meer doen om dit te realiseren?

'Voor de identiteitsvorming van kinderen is het ontzettend belangrijk dat ze zichzelf in de ruimte herkennen. Dat kan al met een mandje met hun naam erop, waarin ze spulletjes kunnen stoppen van thuis. Daarmee kunnen ze zelf spelen (= vertrouwd), maar ze leren ook om hun persoonlijke eigendommen te delen. Die spulletjes en het feit dat hun naam op het mandje staat, maakt onderdeel uit van identiteitsvorming: wie ben ik, wie zijn zij, wie zijn wij? Verder is het van belang dat kinderen vrijheid krijgen om zelf te bepalen waar, met wie en waarmee ze spelen. Een opendeurenbeleid helpt hierbij. Zo kunnen ze ook spelen met kinderen uit andere groepen. Tot slot is die link met de gemeenschap ontzettend belangrijk in dit verhaal. Je geeft er al invulling aan door met de groep een bezoekje te brengen aan bewoners van een verzorgingshuis. Zowel kinderen als ouderen vinden het fantastisch om samen te kunnen lezen, zingen of spelen. Het is een relatief eenvoudig te realiseren activiteit die van onschatbare waarde is voor de ontwikkeling van jong en oud. En het draagt absoluut bij aan inclusief werken.'

Op vind je allerlei tools en praktische informatie voor het vormgeven van om kinderpaticipatie en inclusief werken.

Iedereen mag meedoen

Ontwikkelingspsycholoog Steven Pont geeft elk nummer zijn visie bij een van de pedagogische artikelen in Kinderopvang.

Stel, je mag als kind ergens aan meedoen. Dat is fijn om te merken. Maar stel, je mag niet alleen meedoen, je mag ook meepraten. Dat is nog fijner om te merken natuurlijk. En stel dat je niet alleen mag meedoen en meepraten, maar dat je ook mag meebeslissen. Dan weet je pas dat je er echt bij hoort, dan weet je dat je echt samen het leven deelt en ervaar je pas werkelijk wat inclusiviteit betekent. Omdat je niet alleen wordt getolereerd, maar als volwaardig mens wordt geaccepteerd. Natuurlijk beslis je niet met alles mee, maar wel op de gebieden die je aangaan en die je aankan. Maar waarom is dat nou van zo'n groot belang?

In je jonge jaren maak je als kind twee processen door; individuatie en socialisatie. Indivduatie is het proces waarin je leert dat je een individu bent. Je gaat uitvinden waar je op aanslaat en waarop niet. Daarin is inclusiviteit belangrijk, want als je dat niet ervaart kun je je niet voluit ontwikkelen. Je moet je volledig geaccepteerd weten. Bij socialisatie gaat het niet zozeer om je persoonlijke ontwikkeling, maar om je plek rond anderen. Wat wordt er in jouw sociale omgeving belangrijk gemaakt en wat niet? Wat zijn daar de gebruiken, de gewoontes en de rituelen? En hoe leer je je tot al die anderen in je omgeving te verhouden? Kortom, je wordt groot van je individuatie ('Wie ben ik?') én van je socialisatie ('Wie zijn wij?').

De kinderen van nu vormen de maatschappij van morgen, de 'wij' dus. En als we nu dus in hun jonge jaren inclusiviteit als norm hanteren, dan sijpelt dat meer en meer als iets vanzelfsprekends de maatschappij in naarmate deze kinderen ouder worden. Daarom is het dus heel goed dat we bij onze jeugd

zoveel aandacht voor inclusiviteit hebben. Al hopen we natuurlijk vooral dat er een tijd komt dat het geen onderwerp van gesprek meer is. Waarom? Omdat iedereen tegen die tijd dan zo is gesocialiseerd dat inclusiviteit de onbesproken norm is. En dat betekent dat het dan logisch is dat iedereen op niveau mag meedoen, meepraten en meebeslissen.